

При цьому досягнення належного рівня ресурсо-екологічної та соціально-економічної безпеки життєдіяльності суспільства можливе тільки за умови досягнення високої екологічної культури всього населення України.

Соціальна та екологічно зорієнтована ринкова економіка, а саме таку економічну систему необхідно будувати в Україні, зважаючи на її соціально-економічні й екологічні особливості, спроможна на основі гнучких і пристосованих до еколого-економічних умов національного виробництва механізмів ефективно вирішувати екологічні проблеми, долати гострі екокризові ситуації. Водночас саме така економічна система стане важливим етапом на шляху до реального втілення у практику принципів сталого й екологічнобезпечного соціально-економічного розвитку вже в недалекому майбутньому.

Людство повинно усвідомити, що воно внаслідок еволюції та безперервного розвитку стало наймогутнішим посилювачем і прискорювачем не тільки суспільних, а й природних процесів. Саме воно тепер визначає характер взаємовідносин суспільного виробництва з навколишнім середовищем, динаміку процесів у біосфері, обмін речовин та енергії між живою й неживою природою. Зважаючи на це, людина має невідкладно та наполегливо вчитися діяти так, як діє природа – повільно, бережливо й виважено.

Література

1. Трегобчук В., Веклич О. Необхідність еколого-економічної моделі ринкових реформ в Україні// Економіка України. – 1997, № 4. – С. 12-23.
2. Христенко С.И. Организация экономико-экологического управления производством (проблемы и опыт совершенствования производственных отношений). – К.: Наук. думка, 1989. – 172 с.
3. Данилишин Б. Сучасні тенденції регулювання процесів природокористування в Україні// Економіка України. – 1994, № 11. – С. 59-62.
4. Дорошенко Л., Тищенко А. Методологічні проблеми регулювання природоохоронної діяльності// Економіка України. – 1994, № 12. – С. 63-68.
5. Экономика: свобода и солидарность/ Н.П. Федоренко, К.Г. Гофман и др. – М.: Наука, 1991. – 304 с.
6. Лебединский Ю.П. Экологизация производства. – К.: Урожай, 1990.
7. Игнатьев А.Е. Совершенствование методологии управления социалистическим природопользованием (13-16 мая 1986 года). – М.: Наука, 1986. – С. 38-39.
8. Паламарчук В.О., Мішенін Є.В., Коренюк П.І. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування: Монографія. – Пороги, 2004. – С. 8-23.

УДК 504.064.2

*Начальник відділу О.В. Юречко¹ – Держуправління
екоресурсів у Львівській області*

ЕКОЛОГІЧНІ САНКЦІЇ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто екологічні санкції за забруднення довкілля, які застосовуються в Україні. Наведено види відповідальності за екологічні правопорушення.

¹ начальник відділу природоохоронних програм, інформації, освіти та зв'язків з громадськістю держуправління екоресурсів у Львівській області (chief of department of the nature protections programs, information, education and зв'язку, with public of state administration of ecological resources in the Lvov region)

Chief of department O.V. Yurechko – Administration of ecological resources in the Lvov region

Ecological Approvals for Contamination of Environment in Ukraine

Ecological approvals are examined which are used in Ukraine for contamination of environment. The types of responsibility for ecological offences are pointed.

На сьогодні практично вся територія України перебуває у стані глибокої екологічної кризи. Втрата сприятливого для людини природного середовища як і економічною кризою призвели до трагічних наслідків.

Проте ані наявне становище, ані глобальна Чорнобильська трагедія не змусили суспільство по-новому поставитися до проблем охорони довкілля. Від екологічних чинників залежить успіх економічних реформ, започаткованих в Україні. Розрахунки показують: якщо й надалі під час реформ ігнорувати екологічні чинники, це призведе до такого стану довкілля, що витрати на забезпечення придатних для проживання людей умов зведуть нанівець здобутки навіть успішно діючої ринкової економіки.

Нині екологічні проблеми тісно переплелися з економічними, політичними та правовими.

Аналіз свідчить, що причини глибокої екологічної кризи – здебільшого в довготривалому напівколоніальному статусі української держави, у породженій тоталітаризмом "витратній" економічній системі господарювання, що задовольняє в основному потреби не суспільства, а самого виробництва. За умов стрімкого збільшення техногенного впливу на навколишнє середовище відбулося дуже швидке й катастрофічне виснаження природних ресурсів України, насамперед, джерел енергопостачання.

Об'єктивними ознаками екологічного правопорушення є дія чи бездіяльність, які призводять до протиправного порушення екологічних вимог. Такі порушення мають екологічну спрямованість і призводять до екологічної небезпеки та майнової і моральної шкоди природним ресурсам, навколишньому природному середовищу, життю і здоров'ю людини.

Екологічне правопорушення – це винна, протиправна, екологічно небезпечна дія, яка посягає на встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та порушує екологічні і пов'язані з ними інші права людини та вимоги екологічної безпеки. Екологічне правопорушення (екологічний делікт або екологічний злочин) може бути адміністративним або дисциплінарним [1].

Суб'єктами екологічного правопорушення є право- і дієздатні, осудні фізичні і юридичні (посадові) особи. Суб'єктивними ознаками є вина, необережність чи навмисність та екологічний ризик власників джерел підвищеної екологічної небезпеки [1].

До складу екологічного правопорушення входять предмет (об'єкт) посягання і екологічні правовідносини. Об'єктами посягання є навколишнє природне середовище (природні умови життєдіяльності) та життя і здоров'я людини. Види екологічних правопорушень – це визначені чинним екологічним законодавством категорії незаконних дій (бездіяльність), за які залежно від

характеру і ступеня екологічної небезпеки, об'єкта, предмета посягання та ін. ознак можуть застосовуватись заходи державно-правового примусу [1].

Екологічні правопорушення, залежно від предмета і об'єкта посягання, можуть бути в галузі використання природних ресурсів: земельні, водні, лісові, гірничі, фауністичні, у сфері використання і охорони атмосфери; охорони навколишнього природного середовища: порушення природоохоронних вимог на стадії прийняття рішень і в процесі здійснення господарської та ін. діяльності, порушення вимог охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду, курортних, лікувально-оздоровчих рекреаційних зон та ін. територій, що підлягають особливій охороні; екологічної безпеки: невиконання заходів щодо попередження виникнення та ліквідації наслідків надзвичайних екологічних ситуацій, порушення вимог екологічної безпеки у процесі здійснення видів діяльності.

Правопорушення в окремих галузях і інститутах екологічного законодавства поділяються на:

- порушення у сфері права власності на природні ресурси;
- порушення у сфері права природокористування;
- правопорушення у сфері відтворення природних ресурсів;
- правопорушення у сфері екологічної експертизи;
- екологічні правопорушення у сфері застосування економічних важелів щодо використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища;
- порушення прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище;
- порушення норм екологічної безпеки;
- порушення екологічних прав громадян (на повну і достовірну інформацію та ін.);
- екологічні правопорушення у сфері управління і контролю.

Екологічне правопорушення за ступенем екологічної небезпеки і заходами державно-правового примусу може бути: еколого-правовим вчинком; еколого-майновим деліктом, що тягне за собою майнову відповідальність; еколого-адміністративним правопорушенням; екологічним злочином, що тягнуть за собою дисциплінарну, майнову, адміністративну та кримінальну відповідальність.

В усьому світі прагнуть підняти рівень усвідомлення екологічних проблем, підвищити рівень екологічної свідомості населення. Деякі результати уже досягнуто, але загалом важко домогтися більшого, аніж визнати саму наявність таких проблем. Разом з просвітницькою роботою, котра потребує багатьох десятиріч виховання почуття відповідальності перед природою, починаючи з дитячого садочка, використовуються класичні інструменти управління – екологічні санкції.

Порушення лімітів використання природних ресурсів, екологічних нормативів, стандартів, вимог екологічної безпеки призводить до виникнення еколого-правової (превентивної) відповідальності. Проти юридичних осіб – суб'єктів еколого-правової (превентивної) відповідальності – застосовують такі санкції: обмеження діяльності; зупинення діяльності; припинення діяльності.

Органами з застосування санкцій є: органи місцевого самоврядування, органи Мінприроди України, органи місцевої державної виконавчої влади.

Припинення діяльності здійснюють: Кабінет Міністрів України, органи місцевого самоврядування стосовно підпорядкування юридичних осіб, Суд за позовом Прокуратури у разі систематичних правопорушень, органи місцевої виконавчої влади.

Юридична відповідальність за екологічні правопорушення – один з найважливіших правових засобів забезпечення дотримання екологічного законодавства та екологічних прав громадян і юридичних осіб, підтримання в державі та суспільстві належного екологічного правопорядку. Це специфічна форма суспільних відносин, в яких за допомогою правових норм та ін. юридичних засобів забезпечується добровільне чи примусове виконання винними особами вимог екологічної безпеки, ефективне використання природних ресурсів, охорона навколишнього природного середовища або покладається обов'язкове виконання ін. обов'язків за допущене екологічне правопорушення. Підставою для застосування такої відповідальності є факт вчинення екологічного правопорушення. Залежно від ступеня тяжкості й застосовуваних санкцій та інших заходів реагування юридичну відповідальність поділяють на кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та матеріальну [1].

Кримінальна відповідальність за екологічні злочини – це найсуворіший вид відповідальності. Це стан розвитку суспільних відносин, в якому реалізуються засоби кримінально-правового покарання осіб, винних у здійсненні екологічного правопорушення з високим рівнем екологічного ризику і екологічної небезпеки для навколишнього природного середовища, природних ресурсів, життя і здоров'я людей. Підставою для її застосування є вчинення екологічного злочину, тобто найнебезпечнішого екологічного правопорушення, відповідальність за яке передбачено Кримінальним кодексом України [1].

Види злочинних діянь в екологічній сфері відповідно до Кримінального кодексу України можна поділити на три групи.

У галузі природно-ресурсних відносин:

- самовільне зайняття земельної ділянки (ст. 199);
- незаконна порубка лісу (ст. 160);
- незаконне полювання (ст. 161);
- незаконне заняття рибним, тваринним та іншими водними добуваючими промислами (ст. 162);
- жорстоке поводження з тваринами (ст. 207).

У природоохоронній галузі:

- забруднення водойм і атмосферного повітря;
- забруднення моря речовинами, шкідливими для здоров'я людей або для живих ресурсів моря, або іншими відходами і матеріалами (ст. 228);
- знищення і руйнування природних об'єктів (ст. 207);
- навмисне знищення або істотне пошкодження лісових масивів шляхом підпалу (ст. 89, ч. 2 і 3);
- проведення вибухових робіт із порушенням правил охорони рибних запасів (ст. 163);
- порушення законодавства щодо континентального шлейфу України (ст. 163);

У галузі екологічної безпеки:

- приховування або перекручування відомостей про стан екологічної ситуації чи захворюваності населення (ст. 227);

- заготівля, переробка або збут радіоактивних продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 227);
- порушення правил безпеки гірничих робіт (ст. 218);
- незаконне придбання, зберігання, використання, передача або руйнування радіоактивних матеріалів (ст. 228);
- розкрадання радіоактивних матеріалів (ст. 228);
- загроза здійснення розкрадання радіоактивних матеріалів або їх викрадення (ст. 228);
- порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення радіоактивних матеріалів (ст. 228);
- незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини (ст. 228).

Видами покарання за екологічні злочини є:

- виправні роботи;
- кримінальний штраф;
- позбавлення волі;
- конфіскація незаконно добутого, знарядь злочину;
- позбавлення права посідати відповідні посади.

Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення – це найпоширеніший вид юридичної відповідальності, яка передбачає заходи адміністративного впливу за протиправні і винні діяння, що порушують встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони довкілля та вимоги екологічної безпеки.

Залежно від об'єкта посягання адміністративні порушення поділяють на декілька груп:

- правопорушення, що стосуються права власності на природні ресурси (глава 4 ст. 47-51 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- земельні правопорушення (глава 7 ст. 52-56 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- надрові правопорушення (ст. 57-58 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- водні правопорушення (ст. 59-62 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- лісові правопорушення (ст. 63-77 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- атмосферні правопорушення (ст. 78-83 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- фауністичні (тваринні) правопорушення (ст. 85-89 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- правопорушення природно-заповідних та інших природоохоронних норм та правил (ст. 91, 92, 104-107, 153, 188 та ін. Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- екологонебезпечні правопорушення (ст. 82, 83, 90, 91 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- правопорушення в галузі охорони праці та здоров'я населення (ст. 41, 42, 46, 95, 188 Кодексу України про адміністративні правопорушення);

Видами адміністративно-правових стягнень є:

- штраф;

- вилучення об'єктів правопорушення;
- позбавлення права заняття спеціальною діяльністю;
- конфіскація знарядь правопорушення;
- обмеження, зупинення, припинення діяльності чи експлуатації об'єктів.

Уповноваженими застосовувати заходи адміністративного впливу є такі державні органи:

- Кабінет Міністрів України;
- органи Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та інші уповноважені органи;
- органи місцевої державної виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування;
- органи суду за позовом прокуратури в разі систематичних правопорушень.

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення – це різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до винних осіб за протиправні дії, що порушують екологічні вимоги у процесі виконання своїх функціональних обов'язків та ін. вимог дисципліни праці, пов'язаних з використанням природних ресурсів, охороною навколишнього природного середовища, забезпеченням екологічної безпеки [1].

Умовами настання дисциплінарної відповідальності є: протиправність; наявність вини суб'єкта; професійна правосуб'єктність у галузі екології; невиконання чи неналежне виконання екологічних вимог, які становлять коло службових професійних обов'язків. Кодексом України про працю передбачено два види дисциплінарних стягнень – догана та звільнення з посади.

Майнова відповідальність за екологічні злочини – це різновид юридичної відповідальності, яка передбачає виконання обов'язку фізичних чи юридичних осіб щодо компенсації майнової чи моральної шкоди, заподіяної власником чи користувачем природних ресурсів, порушенням екологічного законодавства або порушенням екологічних та ін. прав громадян. Підставою майнової відповідальності є наявність реальної шкоди [3].

Умовами майнової відповідальності є: протиправність; причинний зв'язок між заподіяною шкодою і протиправністю; наявність вини заподіячів шкоди; підвищений екологічний ризик та небезпечна діяльність.

Майнова відповідальність може наставати за: земельні правопорушення; лісоправопорушення; водні правопорушення; гірничі правопорушення; фауністичні правопорушення; порушення законодавства про атмосферне повітря; порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища; порушення законодавства про природно-заповідний фонд; порушення законодавства про Червону книгу; порушення вимог і нормативів екологічної безпеки; порушення прав громадян за екологічну безпеку; порушення вимог радіаційної і ядерної безпеки; порушення екологічних прав громадян.

Способами (методами) обчислення шкоди, заподіяної екологічними правопорушеннями є: нормативний; витратний; таксовий; розрахунковий.

Кризова ситуація гостро ставить і питання істотного підвищення ефективності державного управління природоохоронною діяльністю. На жаль, система природоохоронної діяльності в Україні поки що має багато тих самих недоліків, які були в союзних органів. Мінприроди України позбавлене

належних правових, економічних, фінансових та інших важелів, потрібних для виконання функцій, що їх на нього поклав Закон "Про охорону навколишнього природного середовища".

Література

1. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент: Запитання і відповіді, Львів: Еней, 2004. – 236 с.
2. Конституція України.

УДК 630.338:221

Доц. Р.Я. Кіндрат, канд. екон. наук – НЛТУ України

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ НА ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Визначено суть виробничих ресурсів та управління ними у діяльності деревообробних підприємств з урахуванням екологічних аспектів. Врахування цих аспектів доцільне при формуванні та раціональному використанні виробничих ресурсів.

Ключові слова: виробничі ресурси, управління, екологічні аспекти, підприємство.

Doc. R.Ya. Kindrat – NUFWT of Ukraine

Ecological aspects of production resources management on woodworking enterprises

In the article it is considering the essence of production resources and management by them in activity of woodworking enterprises taking into account the ecological aspects. The account of these aspects is expediently at forming and rational use of productions resources.

Keywords: production resources, management, ecological aspects, enterprises.

Працю людей у процесі виробничо-господарської діяльності забезпечують виробничі ресурси. Кожне підприємство повинно мати певні ресурси, які належать йому на правах власності або володіння. Так, для безпосереднього здійснення виробничого процесу, незалежно від його технології та одержаного продукту праці, необхідне використання різноманітних ресурсів. Різнманітність цих ресурсів, які використовують у процесі виробництва, в економічній літературі називають елементами виробництва. Це засоби праці, предмети праці та персонал працівників. Засоби праці та предмети праці ще називають засобами виробництва, вартісна форма яких іменується виробничими фондами.

Тому названі нижче елементи виробництва можна відповідно класифікувати як основні виробничі фонди, матеріальні та трудові ресурси. Крім цього, для здійснення виробничо-господарської діяльності необхідна наявність також нематеріальних ресурсів.

У процесі управління виробничими ресурсами доцільно враховувати екологічні аспекти. У діяльності деревообробних підприємств особливо актуальним це питання є при формуванні та раціональному використанні виробничих ресурсів. Найбільш важливим елементом продуктивних сил і головним джерелом розвитку економіки є люди, тобто їхня майстерність, освіта і підготовка. Існує безпосередня залежність конкурентоспроможності економіки і рівня добробуту населення від якості трудового потенціалу персоналу підприємств та організацій.